SOUS LES PAVÉS, LE DRAINAGE
Hoe wordt kunst in opdracht meer dan een cosmetisch ingreep in de publieke ruimte?
019

Tegenover het Brusselse Beursgebouw staat het werk *Eat The Rich*. Op vraag van D-E-A-L, en inspelend op het thema 'portaal', plaatste 019 er een fotografische reproductie van de deur van de oude lasfabriek in Gent die het collectief als uitvalsbasis heeft. De reproductie toont niet enkel de metalen deur maar ook de stickers, graffiti-tags (zoals '*Eat The Rich*'), beschadigingen, roestvlekken en gebruikssporen op het moment dat ze gefotografeerd werd. Op die reproductie bracht 019 vervolgens stickers aan. Die werden oorspronkelijk gemaakt door kunstenaars uitgenodigd voor het project *Roltrap*, gecureerd door Action (Ilke Gers en Quenton Miller), en te zien op een roltrap in Rotterdam. Die verzameling werd op haar beurt aangevuld met ongevraagde stickers van Brusselse passanten, tags en nieuwe gebruikssporen. Na een maand bedekt een niet-ingelichte stadsdienst het werk met een laag witte verf. In het straatbeeld verschijnt een monochroom vlak.

Eat The Rich. **Opdrachtgever: D-E-A-L / Selectie: 019, Action & D-E-A-L / Locatie: Paul Delvauxstraat, Brussel / Concept: 019 / Ontwerp: 019, kunstenaars / Periode: 05.2021-07.2021 / Status: vroegtijdig afgelopen.**

Non-plaats

019 werkt vanuit een oude lasfabriek in Gent, gelegen tussen het Station Gent-Dampoort en de (toekomstige) Verapazbrug. Het artistieke programma speelt zich deels in die loods af, maar evengoed op andere culturele plekken en in de publieke ruimte. Die ruimte vind je vanaf het moment dat je de loods verlaat. De buurt rondom het terrein was en is in volle ontwikkeling. Aan Dok-Noord is er een *va-et-vient* van mensen die het shoppingcentrum bezoeken. Aan de overzijde van het water schieten de woonblokken met hooggeprijsde appartementen en lofts uit de grond, in een door Rem Koolhaas' OMA ontworpen masterplan. De buurt geldt als een plaats die zich ten volle in het kader van citymarketing laat inzetten. Haar ontwikkeling laat zich deels ook in termen van gentrificatie benoemen.

De directe omgeving van de loods staat in functie van de gebouwen rondom. De lasfabriek bevindt zich tussen een uitgestrekt parkeerterrein aan de ene zijde, en in onbruik geraakte en nu met graffiti bespoten grindbakken aan de andere. Aan de voorzijde schuiven auto's aan op de drukke stadsring, terwijl aan de achterzijde het water van het

Handelsdok tegen de kade klotst wanneer een pleziervaartuig passeert. Die ruimte heeft kenmerken van wat bij antropoloog Marc Augé een 'non-plaats' heet. De Oude Dokken worden visueel bepaald door de aanwezigheid van auto's, het parkeerterrein, reclameboodschappen, lichtpanelen, billboards, wegmarkeringen, verkeersborden, parkeermeters, blinde gevels en nutskasten. Het is een ruimte die mensen zich niet gauw toe-eigenen. Ze stimuleert geen interactie, is vluchtig, staat niet bekend om haar historische of esthetische waarde en is overladen met (commerciële) beelden en tekst. Dat heeft een groot effect op de wijze waarop iemand zo'n plaats betreedt: '*a person entering the space of non-place is relieved of his usual determinants. He becomes no more than what he does or experiences in the role of passenger, customer or driver*' (Augé 1997, 103). Je komt er doorgaans enkel omdat je iets anders moet doen, en niet daar, maar in de buurt moet zijn. Door het kopen van een parkeerticket teken je een contract met de ruimte, die comfortabele anonimiteit garandeert, maar tegelijkertijd elke zinvolle interactie met die ruimte uitsluit. De non-plaats creëert '*solitude, and similitude*' (103).

De kritiek van Augé op non-plaatsen is pertinent. Hij wijst op een tendens waarbij commerciële, economische motieven de publieke ruimte domineren en zo andere invullingen uitsluiten. Om een tegengewicht te bieden tegen de anonimiteit van die non-plaatsen – zeker wanneer die zich bevinden in zones gekenmerkt door dynamieken van gentrificatie en citymarketing – wordt vaak een toevlucht gezocht tot snelle artistieke ingrepen. Nutskasten worden beschilderd en op blinde gevels verschijnen graffitiwerken. Die strategie leidt dan wel tot meer kunst in de publieke ruimte, maar vaak zonder rekening te houden met haar sociale en fysieke eigenheid. Die strategie van verfraaiing biedt weinig weerwerk ten opzichte van de heersende, commerciële dynamieken en leidt tot een nog grotere uniformiteit van de publieke ruimtes.

Uit een oude nutskast sijpelt water dat over het parkeerterrein en langs de buitenmuur van de lasfabriek naar het Handelsdok stroomt. Tijdens de tentoonstelling *Reservoir* wordt via een zichtbaar opgesteld systeem water uit het kanaal gepompt, gefilterd en terug naar dat kanaal gevoerd. De lekkende nutskast-het werk *Current* van Bert Villa-springt in het oog van anonieme, bezorgde buurtbewoners, passanten of gebruikers van het parkeerterrein, die meermaals's nachts de kast openbreken en de waterkraan dichtdraaien.

Current. **Opdrachtgever: eigen initiatief / Selectie: 019 / Locatie: Handelsdokparking Gent / Concept: Bert Villa & 019 / Ontwerp: Bert Villa / Periode: 09.2020-03.2021 / Status: afgelopen.**

Riolering

De manier waarop zulke non-plaatsen ingericht zijn, laat zich ook benoemen in termen van het spanningsveld dat architectuurcriticus Mark Wigley aanduidt: '*the plumbing meets the fabric*'. Architecten en stadsplanners trachten vaak een continu oppervlakte (*the fabric*) te creëren. Ze verhullen zo de elementen – te zien in perforaties, uitsteeksels, oneffenheden – die ervoor zorgen dat de publieke ruimte functioneert (*the plumbing*):

> *A piece of plumbing in a house, for a kitchen sink, for example, is always designed to look as if it belongs to the room and not to the pipe. A pipe covered with chrome is not a pipe but a piece of design. But if I touch the inside of the pipe with my finger, I can feel that it is cold and wet. The surface I am touching must connect to all the other inside surfaces of all the other pipes in the house. They all run from the same water input, and are connected to all the water inputs in all the other houses on the same street. The inside of the pipe is a surface, completely continuous: all the way to the mountains the water comes from. This is only the pipe that brings the water in. Underneath the tap, under the sink, there is another pipe, which I can also touch the inside of. For that pipe to work, its inside surface must be connected to all the other pipes going out of your house – as well as all the other pipes out of all the other houses – to the ocean or perhaps to a river in Berlin and then the ocean.* (Wigley 2017, 270-273)

Het vullen van een glas met water vanuit dat besef – een vorm van 'ecologisch denken' volgens Wigley – is '*a highly political act activating the full force of the economy*' (273). Hoe komt het (stedelijke) landschap tevoorschijn als we het bekijken vanuit dat perspectief? En hoe kan die blik richtinggevend zijn voor een kritische artistieke interventie?

Elementen als blinde gevels zorgen vaak voor een rustpunt in een omgeving die visueel verzadigd is. Het zijn zeldzame plaatsen die geen (tot op dat moment onbestaande) behoefte creëren en je niets willen verkopen om die artificiële nood te lenigen. Blinde gevels hebben bovendien een eigen esthetiek, met sporen die veel vertellen over de confrontatie van de eisen die in het gebouw en erbuiten gelden. Een verweerde, grijze nutskast toont op haar beurt dat dit geen geïsoleerde ruimte is, afgesneden van de buitenwereld.
Ze toont dat onder het oppervlak een kluwen aan voorzieningen ligt dat ervoor zorgt dat alles functioneert zoals het hoort: van de zekeringenkast die de straat van elektriciteit voorziet, tot de internetbekabeling die de digitale ruimte mogelijk maakt. Ze verstoort die ruimte niet zozeer, maar maakt ze mogelijk.

Door rekening te houden met die karakteristieken van de publieke ruimte, wijzigt en vergroot de inzet van artistieke interventies. Die gaan voorbij aan het louter verfraaien van de publieke ruimte en ontstaan niet als reactie op zogenaamde storende elementen. Eerder dan een cosmetische ingreep die elementen als blinde gevels en nutskasten verbloemt (bijvoorbeeld met illustratie- en graffitiopdrachten), of een monumentale uitspraak in de ruimte, ontstaat de mogelijkheid tot subtiele ingrepen. Die kunnen op subversieve wijze het functioneren van de publieke ruimte – de spanning tussen '*the fabric*' en '*the plumbing*', in letterlijke en overdrachtelijke zin – onderzoeken, blootleggen, en beïnvloeden. Op die manier worden de geschreven en ongeschreven regels die die ruimte structuren, afgetast. De stenen worden niet zozeer bedekt met een ornamentale laag (de strategie van de verfraaiing). Evenmin worden ze opgetild om eronder een ongelimiteerde artistieke vrijheid te herwinnen. Het is een glas water vullen, met de pijpleiding en de bergstroom in het achterhoofd. Het is het burgerlijke plaveisel lichten, om eronder de structuur die de publieke ruimte bepaalt, te vinden en uit te dagen. *Sous les pavés, le drainage.*

Op het Stapelplein, aan de zuidelijke zijde van het parkeerterrein langs de lasfabriek, wappert aan een twintig meter hoge mast een vlag. 019 plaatste de mast er in 2015. Sindsdien worden met regelmaat kunstenaars uitgenodigd om een vlag te ontwerpen. Hierdoor ontstond gaandeweg een collectie kunstenaarsvlaggen die ook op andere locaties getoond wordt. Waar een vlag, als medium, klassiek gezien een uitspraak is van toe-eigening van een plaats, is hier van een dergelijke claim geen sprake. Vlaggen spelen in op de omgeving en dagen haar uit. Kunstenaar Sophie Nys, bijvoorbeeld, ontwierp de vlag *Appartement*: een vlag met daarop een beeld van de vastgoedwebsite Immoweb, waarop een appartement te koop wordt aangeboden voor 135.000 euro. De oppervlakte van het appartement is gelijk aan die van de vlag zelf – 65m², de maximale vlagoppervlakte die de mast toelaat – waarmee de soms uitzinnige vastgoedprijzen in gebieden van stadsontwikkeling ter discussie gesteld worden. Naast de vlaggenmast plaatste Stad Gent een zwarte havenkraan, maritiem erfgoed dat inspeelt op de industriële geschiedenis van de plek.

S&D#025. **Opdrachtgever: eigen initiatief en diverse opdrachtgevers / Selectie: 019 / Locatie: Handelsdokparking, Gent / Concept: 019 / Ontwerp vlaggenmast: 019 & Olivier Goethals / Ontwerp vlag *Appartement* (2018): Sophie Nys / Periode: sinds oktober 2015 op diverse locaties / Status: doorlopend programma.**

Tussenruimte

019 creëert ‘tussenruimtes’. Het voegt dragers toe aan de publieke ruimte die wisselend kunnen worden ingevuld door het collectief zelf of door uitgenodigde kunstenaars. Die tussenruimtes kenmerken zich door een zekere subtiliteit (ondanks de schaal van de vlaggenmast of het billboard). Ze echoën elementen uit de publieke ruimte. De locatiespecifieke aard van de dragers en werken sluit echter mobiliteit niet uit. De dragers die 019 ontwerpt, verplaatsen zich namelijk ook naar andere publieke ruimtes. Die mogelijkheid ontstaat enerzijds als gevolg van de grote uniformiteit van publieke ruimtes als non-plaatsen: een mast of billboard laat zich in vele stedelijke landschappen integreren.

Anderzijds maakt die mobiliteit het mogelijk om de vragen die de ene ruimte oproept, ook te stellen aan de andere ruimte, om zo een bijkomend kritisch perspectief los te laten op wat die ruimte onderscheidbaar maakt.

Werken die ontstaan door het stedelijke landschap kritisch en onderzoekend te bekijken, kunnen een subversieve vorm aannemen. Die weerbarstigheid is ook voor 019 van wezenlijk belang. Het is een vorm van noodzakelijke 'sabotage' als reactie op het gevaar van recuperatie:

> *Dat risico luidt dat 019 in afwachting van het uiteindelijke plan als een goedkoop glijmiddel gebruikt wordt in een 'zacht' proces van gentrificatie dat sociale verdringing aan winstgevende uitbuiting van creativiteit paart. Citymarketing en opwaardering van de publieke ruimte voor de privémarkt op de innovatieve kap van een behoeftige creatieve klasse, quoi. Precies daar komt de logica van de sabotage om de hoek kijken, in een poging om het productieproces van innovatie, marketing en rendement te verstoren waarin 019 als het ware verplicht wordt mee te spelen in ruil voor de noodzakelijke ruimte. In plaats van zich te laten uitspelen als een 'avant-garde' die het vuile pionierswerk moet opknappen voor ontwikkelaars, onder het mom van een 'artistieke vrijplaats' in de vorm van de leegstaande fabriekshal waar men vijf jaar 'gratis' over beschikt, ontwikkelde 019 strategieën die dat productieproces speels binnenste buiten keren, geënt op intuïtieve omkeringen van de principes waar de recuperatielogica op drijft.* (Van Imschoot, 2016)

De artistieke toe-eigening van commerciële dragers in de publieke ruimte is een van die strategieën. Aan de zuidelijke gevel van de fabrieksloods op Dok-Noord plaatste 019, naast een bestaand reclamebillboard, een nog groter billboard – vragen over de mogelijke bouwovertreding die dit billboard creëerde konden teruggekaatst worden omdat een vergunning enkel nodig bleek voor billboards met een commercieel doeleinde. In samenwerking met artlead.net ontwerpen kunstenaars sindsdien een billboard dat om de twee maanden wisselt. Door hét medium van de publieke ruimte – het billboard – in te zetten als een artistiek medium, ontstaat een interactie tussen kunst en andere (visuele) boodschappen: welke functie heeft zo'n zichtbaar beeld in de publieke ruimte als het niets wil aanprijzen?

Tussentijd

Door de tussenruimtes die 019 creëert wisselend te laten invullen door kunstenaars ontstaat een dynamische artistieke interventie. Tussenruimtes hebben daardoor ook een temporeel aspect: ze voegen niet alleen ruimtes toe tussen de bestaande, maar creëren ook een vorm van tijdelijkheid die niet per se strookt met het ritme van de publieke ruimte. Wisselende invullingen zorgen ervoor dat de publieke ruimte, anders dan bij monumentale ingrepen, op steeds nieuwe manieren wordt geactiveerd. Ook het potentieel van de drager – een mast, een billboard – wordt zo ten volle onderzocht en benut. Tijd kan ook op een andere manier ingezet worden als weerwerk tegen de vluchtigheid van een non-plaats. Onderzoek naar de bestaande toestand van de ruimte en artistiek experiment gaan vooraf aan een kritische ingreep. Snelheid en traagheid zijn daarbij geen tegengestelden. 019 neemt de tijd om artistiek onderzoek te voeren, maar kan tegelijkertijd door een hoog DIY-gehalte snel tot actie overgaan. Die experimentele benadering van de ruimte gaat in tegen te strakke kaders en opdrachten: een open blik op de opdracht met voldoende tijd en flexibiliteit is een voorwaarde om voorbij oppervlakkige antwoorden en oplossingen te komen.

Tijdens *P3: Can We Talk in Private?,* een project gecureerd door Tjobo Kho, als derde installatie van een reeks tentoonstellingen en evenementen gecureerd door De Cleene De Cleene, op hun beurt gevraagd door 019, nemen zes kunstenaars een parkeerplek in: een graffititekening op de tegels (Bernie Reid), een audiowerk in een openstaande auto dat de erg zichtbare naam van een zeepfabriek benoemt (Jacob Dwyer), een bestikte beschermhoes over een geparkeerde wagen (Charlotte Stuby), enz. Bezoekers banen zich een weg over het parkeerterrein, geholpen door een hand-out die onder de ruitenwissers van de geparkeerde wagens werd geschoven. De ingenomen parkeerplekken worden voorzien van een nummerplaat, waarvoor het gepaste parkeerticket wordt gekocht. Zowel inspelend op de wijze waarop parkeerplaatsen commercieel uitgebaat worden, als op de wijze waarop kunst vaak ingezet wordt als pasmunt in een grotere bouwopdracht ('kunstintegratie'), wordt het aantal ingenomen parkeerplekken gecompenseerd door hetzelfde aantal parkeerplekken te creëren in de tentoonstellingsruimte van 019 en die gratis aan te bieden. Een door Kho ontworpen P-logo aan de straatgevel van de lasfabriek getuigt nog steeds van de parkeercompensatie die toen *tongue-in-cheek* ontstond.

***P3 - Can We Talk In Private?* Opdrachtgever: 019 / Selectie: De Cleene De Cleene & Tjobo Kho / Locatie: Handelsdokparking, Gent / Concept: De Cleene De Cleene & Tjobo Kho / Periode: 28-29.09.2019 / Status: afgelopen.**

Dialoog

De artistieke interventies van 019 brengen een dialoog op gang. Wie precies deelneemt aan die dialoog verschilt van project tot project. Het gesprek situeert zich op verschillende niveaus en tijdstippen binnen het project. Terugkerende stemmen zijn die van de opdrachtgever, bemiddelaar, kunstenaar en buurtbewoners, maar evengoed die van toevallige voorbijgangers. Het betrekken van die stemmen leidt niet per definitie tot een artistieke realisatie. De redenen kunnen uiteenlopen. Zo dekt de term 'participatie' meerdere ladingen: de verwachtingen bij de verschillende partijen kunnen uiteenlopen. Wanneer een sociale structuur, bijvoorbeeld een geëngageerde bewonersgroep, om zo'n dialoog op gang te brengen afwezig is, lijken trajecten met een participatieve inslag bovendien moeilijk te verlopen. De vraag die daarbij aan de oppervlakte komt is welke positie en mandaat zo'n sociale structuur heeft bij kunst in de publieke ruimte. En wanneer ze ontbreekt: hoe die structuur kan gecreëerd worden (een vraag die verder reikt dan de discussie over kunstintegratie). Anders gesteld: waar een dialoog noodzakelijk is om tot een gedragen artistieke realisatie in de publieke ruimte te komen, geldt ook die (functionerende) publieke ruimte als voorwaarde om die dialoog op gang te brengen.

In 2018 werd 019 als bemiddelaar aangesteld voor een kunstintegratie, nadat een plaatselijke vereniging aan de lokale overheid had voorgesteld om een kunstwerk van een bevriend kunstenaar te schenken en op het dorpsplein te plaatsen. 019 trok op vraag van de opdrachtgever het gesprek en de oorspronkelijke vraag open: naast de vereniging werden ook andere bewoners gecontacteerd om mee te denken over een waardevolle artistieke toevoeging aan de omgeving. 019 vond geen vereniging of tijdelijke groep die voldoende representatief was voor de verschillende stemmen in het dorp; de lokale vereniging weerspiegelde maar een deel van de verschillende opinies over het invullen van de publieke ruimte. 019 formuleerde verschillende voorstellen maar een gebrek aan draagvlak bij omwonenden en het wegvallen van de urgentie bij de opdrachtgever zorgden ervoor dat het traject verwaterde. Bij 019 slonk de moed om de gefragmenteerde gemeenschap te verenigen en overtuigen van de voorstellen die het formuleerde, bij de opdrachtgever ontbrak de wens of de mogelijkheid om dat draagvlak te vergroten, en bij een deel van de lokale gemeenschap werd een te grote, dorps-vreemde invloed bespeurd, misschien wel aangevuurd door de inbreng van een (niet onterecht) te koppig bevonden 019.

Geen titel. Selectie: geen / Locatie: geen / Concept: 019 / Ontwerp: Geen / Periode: 2018-2019 / Status: traject stopgezet na vooronderzoek.

Maar het dialogische karakter van de kunstinterventies gaat verder dan het gesprek tussen opdrachtgever, bemiddelaar, kunstenaar en buurtbewoners. Eigen aan de praktijk van 019 is dat het flexibel omgaat met de rolverdeling binnen kunstopdrachten. Binnen het collectief 019 worden verschillende disciplinaire achtergronden gecombineerd: grafisch ontwerp, architectuur, fotografie, literatuur, beeldende kunst, muziek. Dat zorgt ervoor dat een interventie in de publieke ruimte kan teren op een breed scala aan invalshoeken. De rol van bemiddelaar of degene die effectief een artistieke interventie vormgeeft, wordt niet overgelaten aan op voorhand vastgelegde profielen. Juist in de dialoog tussen disciplines en het verwisselen van rollen ontstaat een ongewoon perspectief op de publieke ruimte. Bovendien kenmerkt de praktijk van 019 zich door het feit dat het, zowel wanneer het optreedt als bemiddelaar, als wanneer het gevraagd wordt als kunstcollectief, een opdracht vaak verwezenlijkt door die opdracht zelf ook uit handen te geven. Projecten als *Eat The Rich* en *P3* kenmerken zich door een steeds doorgegeven opdracht. Het is een vorm van generositeit en vertrouwen in het kunnen van anderen, maar evengoed een belangrijke uitspraak over de publieke ruimte. Door de publieke ruimte, of de opdracht om haar in te vullen, niet rechtlijnig toe te eigenen, maar haar te delen en door te geven, ontstaat een spannende wisselwerking tussen artistieke visies.

In 2017 werd 019 door Cultuur Gent aangesteld als bemiddelaar in de zoektocht naar een nieuw kunstwerk voor twee blinde gevels in de Papegaaistraat. Op vraag van de buurt waren de muurschilderingen die er sinds 2005 op te zien waren, aan herziening toe. Het werk verdeelde de meningen in de buurt, werd als grauw ervaren en trok regelmatig vandalisme aan. Tegelijk leefde angst bij de omwonenden dat een nieuw werk nogmaals controverse zou zaaien met een mogelijk langdurige impact op het buurtleven. De opdrachtgever zocht aanvankelijk een dynamisch alternatief: een lichtwerk met projectoren zou met regelmaat andere kunstwerken kunnen projecteren en op die manier aansluiten op het lichtfestival, dat in die periode aan een steile opmars bezig was. De technische realisatie en het onderhoud bleken echter financieel onhaalbaar. 019 zocht een andere insteek en ging in gesprek met een lokale buurvereniging die de rijke maar onzichtbare geschiedenis van de buurt als vertrekpunt voorstelde. Kunstenaar Kasper Bosmans werd op vraag van 019 door de buurt gegidst door vzw Papegay. De historische verhalen en dynamieken op het vlak van stadsontwikkeling die daarbij aan bod kwamen, vormden vervolgens de basis voor het nieuwe kunstwerk, uitgevoerd in duurzame, statische emaille.

***In Frascati*. Opdrachtgever: Stad Gent / Selectie: 019, De Papegay, Cultuur Gent / Locatie: Papegaaistraat, Gent / Ontwerp: Kasper Bosmans / Periode: 2018-2019 / Status: permanent werk.**

Een narratieve ruimte

Een veelzijdige dialoog hangt samen met het verhalende potentieel van de publieke ruimte en van de artistieke realisaties die erin plaatsvinden. Als non-plaatsen beschouwd worden als een vorm van discontinuïteit, een radicale breuk met de omliggende stad, ‘omdat ze de narratieve continuïteit van traditionele stedelijke plekken ontberen’ (Boomkens 2008, 17), komt het erop aan hun sluimerende verhalende mogelijkheden net aan te wakkeren. De publieke ruimte is een ruimte die via dialoog onderzocht kan worden, maar is ook op zichzelf al een dialogische ruimte (in de betekenis die literatuurwetenschapper Mikhael Bachtin daaraan gaf). Het is een verzameling van historische of eigentijdse, grootse of anekdotische verhalen en uitspraken, waaraan verhalen worden toegevoegd, die onophoudelijk, en buiten de wil van degene die spreekt om, naar elkaar terug- en vooruitwijzen. Dat verhaal gaat niet enkel vooraf aan de artistieke interventie. De werken en dragers die geplaatst worden in de ruimte roepen reacties en vragen op. Wie eigent zich de ruimte toe? Kunnen we de dragers en sporen die we vaak achteloos passeren en als verloedering of vandalisme beschouwen (stickers, tags) artistiek inzetten? Beschouwen we het monochroom witte vlak dat een stadsdienst aanbrengt op een artistieke interventie als een teken van een gefaalde communicatie, of net als een poëtische, onverwachte interventie – een letterlijke laag die getuigt van andere dan artistieke prioriteiten, die we pas zien doordat we er, via het project, aandacht op vestigen?

Bekeken vanuit dat perspectief, verschijnt de publieke ruimte als een heteroglosse mozaïek van citaten. Het vormt zo een tegengewicht voor een monologische benadering, waarbij één rechtlijnig narratief – een verhaal van citymarketing, of verloedering, bijvoorbeeld – over die ruimte domineert. De geschiedenis van de opdrachten in de publieke ruimte die 019 verwezenlijkte, laat zich daarom niet alleen zien in de beelden die ervan gemaakt werden, of de structuren die er nog staan, maar evengoed in de verhalen en anekdotes die het creëerde en die binnen en buiten het collectief verder verteld worden.

Het maakt dat de publieke ruimte meer is dan de fysieke ruimte. Het gaat evenzeer over een publieke sfeer. Een figuurlijke ruimte (een plein, een vergadering, een toevallige ontmoeting, deze pagina's) waarin een discussie, ook met uiteenlopende meningen, over onderwerpen (zoals die publieke ruimte zelf) kan gevoerd worden, en die, als het goed gaat, ook effectief ergens tijdelijk kan aarden. De publieke ruimte wordt zo de voorwaarde en het resultaat van een dialogisch, artistiek verhaal. Een verhaal dat met omwegen en terzijdes de mogelijkheden van die ruimte naar de oppervlakte brengt; dat door het doorgeven van eigenaarschap, zoals een narratieve metalepsis, hiërarchieën ter discussie stelt en stemmen laat horen op plaatsen en over onderwerpen die hen klassiek gezien niet toebehoren; dat, zoals in een raamvertelling, ruimtes binnen ruimtes schept, en zo een kader creëert voor anderen om te spreken en tegen te spreken.

'Publieke ruimte'

019 beschouwt de publieke ruimte niet als een vaststaand gegeven maar daagt deze speels en subversief, al doende uit. Artistieke interventies in de publieke ruimte, nemen die ruimte – rechtstreeks, of via een omweg – tot onderwerp. Zo komt ook de wijze waarop we doorgaans over die ruimte spreken ter discussie te staan. Die discussie loopt langs verschillende lijnen. Wat is het statuut van de opdrachtgever en bemiddelaar (wanneer opdrachten worden doorgegeven of initiële vragen worden geherformuleerd)? Wat geldt als storend (blinde gevels, nutskasten)? Wie neemt de rol van kunstenaar of architect op? Wanneer geldt een artistieke interventie als voltooid (wanneer ook toeval een plaats krijgt)? Wat betekent tijdelijk of permanent (er zijn tijdelijke ingrepen die vergeten worden en daardoor intussen permanent zijn)? Welke regels beheersen de publieke ruimte en hoe kunnen we die in beweging brengen? Hoe laat je een kunstwerk op de ruimte reageren (en de ruimte op het kunstwerk)? In welke plaatsen herkennen we een publieke ruimte (wanneer die publieke ruimte in toenemende mate geprivatiseerd wordt)? Het zijn vragen en overwegingen die voortvloeien uit een artistieke praktijk die dialogisch, verhalend, en ruimtelijk en temporeel tussenin werkt. Het is een praktijk die aan kunst vraagt te reageren op de ruimte waarin ze zich bevindt, en die die ruimte dwingt te bekennen welke interventies zij toelaat.

In het Bloemekenspark in het noorden van Gent staat *KIOSKIOSK* – een open paviljoen te midden van een nieuw aangelegd park, opgetrokken op een verwilderde plek in een vergaan industrieel gebied waar de buurt weinig voeling mee had. Het tentoonstellingsprogramma dat het paviljoen mogelijk moest maken – met afsluitbare vitrines in veiligheidsglas, en dan, na de vernieling ervan, in plexiglas – werd nog niet benut door de buurt. Op de muren staan enkele tags. Begroeiing kruipt langzaam langs de muren en over de knipvoegen omhoog. In en rond het paviljoen ligt afval. Het plexiglas vertoont enkele schrammen. In de vitrine van *KIOSKIOSK* staat een tractorband die enkele dagen voordien nog achteloos in de bosjes lag en gebruikt werd als fitness-materiaal. Niemand weet precies hoe het ding in de vitrine terechtgekomen is.

KIOSKIOSK. **Opdrachtgever: Stad Gent / Selectie: 019, Cultuur Gent / Locatie: Bloemekenspark, Gent / Concept: Olivier Goethals & 019 / Ontwerp: Olivier Goethals / Periode: 2018-2019 / Status: permanent werk.**

Literatuur

Augé, M. *Non-Places. Introduction to an Anthropology of Supermodernity* (J. Howe, vert.). Londen/New York: Verso, 1997.

Bachtin, M. 'Discourse in the Novel', in: *The Dialogic Imagination by M.M. Bakhtin: Four Essays* (C. Emerson & M. Holquist, vert.). Austin: University of Texas Press, 1981, 259-422.

Boomkens, R. 'De tijdelijkheden van de publieke sfeer', in: *Oase #77: Into the open-Publieke plaatsen* (T. Avermaete, K. Havik & H. Teerds, red.). Rotterdam: Nai, 2008, 8-20.

Imschoot, T. Van. 'Sabotage and Complicity', in: 019. *Sabotage and Complicity*. Gent: Art Paper Editions, 2016.

Wigley, M. (z.t.). In: A. Linke. *The Appearance of That Which Cannot Be Seen*. Leipzig: Spector Books, 2017, 243-294.

Credits

019: Bert De Backer, Tim Bryon, Arnout De Cleene, Michiel De Cleene, Bieke Criel, Olivier Goethals, Valentijn Goethals & Tomas Lootens

Tekst: Arnout De Cleene & Tim Bryon

Foto's: Victor Coupaud (p.1), Michiel De Cleene (p. 2, 4, 6, 7, 8, 10)

Tekst geschreven in opdracht van Platform Kunst in Opdracht, Departement Cultuur, Jeugd en Media van de Vlaamse Overheid, 2023.